

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะสะท้อนการแสดงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทั้งในสถานะของสื่อมวลชนท้องถิ่น และสถานะของการเป็นองค์กรที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นให้เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปตามเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่ได้คาดหวังให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ปรับตัวตามผลการวิจัยที่ปรากฏนี้อย่างทันทีทันใด ทั้งนี้ต้องยอมรับประการหนึ่งว่า การปรับตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น ต้องใช้เวลาพอสมควร เนื่องจากเหตุปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อทางวิชาชีพ และปัจจัยเกี่ยวกับตรรกะทางการตลาดที่ยึดติดมาเป็นเวลานาน ซึ่งทั้งหมดต้องได้รับการปรับเปลี่ยนควบคู่กันไป

การศึกษาเรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ตามแนวคิดประชาสังคม แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักคือ

1. วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ เพื่อศึกษาการแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคม ผ่านเนื้อหาข่าว บทแสดงความคิดเห็นหรือคอลัมน์ และบทบรรณาธิการ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมี 2 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ และหนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ โดยการศึกษาข้อมูลจะอยู่ในช่วง พ.ศ. 2543
2. ศึกษาความเข้าใจในแนวคิดประชาสังคม การแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคม ในปัจจุบันและอนาคตของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น รวมถึงอุปสรรคที่มีผลต่อการเกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมขึ้น โดยการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มประชาสังคมต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 83 คน
3. ศึกษาความเข้าใจในแนวคิดประชาสังคม การแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคม ในปัจจุบันและอนาคตของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น รวมถึงอุปสรรคและแนวโน้ม ที่มีผลต่อการเกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมขึ้น โดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก บุคคล

จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, กลุ่มผู้นำกลุ่มประชาสังคมในจังหวัดเชียงใหม่, กลุ่มนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์, กลุ่มนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม และกลุ่มนักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาทั่วไป และการประมวลผลวิจัยเชิงสำรวจด้วยสถิติเชิงพรรณนาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผนวกกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตอบข้อสันนิฐานดังนี้

1. บทบาทแนวประชาสังคมที่สะท้อนผ่านเนื้อหาข่าวและบทความ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มประชาสังคมต่างๆ ในชุมชน
2. บทบาทการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มักเป็นไปในลักษณะการร่วมมือด้านเนื้อหา ในรูปแบบการเป็นแหล่งข่าว และเป็นผู้เขียนบทความ แต่ก็อยู่ในวงจำกัดของผู้นำกลุ่มประชาสังคม ผู้นำทางความคิด หรือนักวิชาการที่มีชื่อเสียงเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสและขาดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม
3. แนวโน้มของบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ในแนวคิดประชาสังคม เกิดขึ้นได้อย่างจำกัด เนื่องจากเงื่อนไขของสถานภาพของหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นองค์กรธุรกิจ ซึ่งต้องดำเนินกิจการโดยเน้นการตลาดเพื่อหวังผลกำไร อันเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่เชิงประชาสังคม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดประชาสังคมนี้ เพื่อดูว่าได้แสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมอย่างไรบ้าง โดยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากตัวแทนระดับผู้นำกลุ่มประชาสังคม ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และนักวิชาการ ผนวกกับการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์รายวันของจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2543 โดผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวมตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ก. ผลการวิจัยบทบาทจากการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์

จากการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันของจังหวัดเชียงใหม่ คือ หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์และเชียงใหม่นิวส์ ที่เผยแพร่ระหว่างวันที่ 1 มกราคมถึง 31 ธันวาคม 2543 จำนวน 730 ฉบับ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกและกำหนดประเด็นปัญหาสาธารณะที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทั้ง 2 ฉบับได้นำเสนออย่างต่อเนื่อง จำนวน 9 ประเด็น ผลการวิเคราะห์พบว่า

หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ในด้านของความถี่และการนำเสนอประเด็นทั้ง 9 ในรูปแบบของข่าวนั้นพบว่า ได้นำเสนอเป็นข่าวทั้งหมด 130 ครั้ง ประเด็นที่ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ ประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิง จำนวน 32 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.61 ให้โอกาสกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นแหล่งข่าวมากที่สุด จำนวน 102 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 43.77 และได้นำเสนอเป็นข่าวรองหน้าในหน้าแรกมากที่สุด จำนวน 76 ครั้ง หรือร้อยละ 55.47 รวมทั้งให้โอกาสกับคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเป็นแหล่งข่าวในการเป็นผู้แจ้งข้อมูลมากที่สุดคือ 144 ครั้ง หรือร้อยละ 66.36

สำหรับประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิง ซึ่งถูกนำเสนอมากที่สุดถึง 32 ครั้งนั้น มีแหล่งข่าวส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวน 23 ครั้ง ถูกนำเสนอเป็นข่าวรองหน้าแรกมากที่สุดด้วยจำนวน 20 ครั้ง และให้มีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งข่าวผู้แจ้งข้อมูลมากที่สุดด้วยจำนวน 33 ครั้ง

ด้านการมีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งข่าวนั้นพบว่า ประชาชนหรือสมาชิกกลุ่มประชาสังคม มีส่วนร่วมในการนำเสนอประเด็นปัญหาการค้าขาย ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิงและประเด็นพฤติกรรมของพระภิกษุ หรือครูบาหล้ามากที่สุดด้วยจำนวน 4 ครั้งเท่ากัน ส่วนตัวแทนกลุ่มประชาสังคม มีส่วนร่วมในประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิงมากที่สุดจำนวน 4 ครั้ง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็มีส่วนร่วมในประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิงมากที่สุด โดยมีจำนวน 23 ครั้ง เช่นเดียวกับนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในประเด็นเดียวกันจำนวน 4 ครั้ง

สำหรับตำแหน่งในการนำเสนอข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์นั้นพบว่า ประเด็นถูกนำเสนอเป็นข่าวใหญ่หน้าแรกมากที่สุดคือ ปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน จำนวน 22 ครั้ง ส่วนประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิง ถูกเสนอเป็นข่าวรองบนหน้าแรกมากที่สุดจำนวน 20 ครั้ง และประเด็นที่ถูกนำเสนอเป็นข่าวหน้าในมากที่สุดคือ ประเด็นปัญหาการค้าขาย ด้วยจำนวน 3 ครั้ง

ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็นแหล่งข่าวนั้นพบว่า หนังสือพิมพ์ได้ให้โอกาสคนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วม ในรูปแบบของการเป็นแหล่งข่าวให้สัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินมากที่สุดจำนวน 33 ครั้ง เท่ากับประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิง

ส่วนประเด็นที่มีแหล่งข่าวทุกกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ประเด็นการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินมีจำนวน 58 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.90 ประเด็นที่ได้รับการนำเสนอเป็นข่าวในทุกตำแหน่งบนหน้าหนังสือพิมพ์มากที่สุดก็คือ ประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมแม่น้ำปิงที่มีจำนวน 33 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.91 ส่วนประเด็นที่ให้โอกาสแหล่งข่าวมีส่วนร่วมในทุกรูปแบบมากที่สุด คือ ประเด็น ปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน จำนวน 57 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 26.27

หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ ได้นำเสนอประเด็นทั้ง 9 ประเด็น เป็นข่าวทั้งหมด 59 ครั้ง ประเด็นที่ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ ประเด็นปัญหาราคาลำไย จำนวน 16 ครั้ง หรือร้อยละ 27.11 ให้โอกาสกับก้าหน้าทีของรัฐเป็นแหล่งข่าวมากที่สุด จำนวน 35 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 38.46 และนำเสนอประเด็นทั้งหมดเป็นข่าวรองหน้าในหน้าแรกมากที่สุด จำนวน 54 ครั้ง หรือร้อยละ 70.13 รวมทั้งให้โอกาสกับประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แจ้งข้อมูลมากที่สุดคือ 54 ครั้ง หรือร้อยละ 70.13

ส่วนประเด็นปัญหาราคาลำไย ซึ่งถูกนำเสนอมากที่สุดถึง 16 ครั้ง มีแหล่งข่าวส่วนใหญ่เป็นผู้นำกลุ่มประชาสังคม จำนวน 10 ครั้ง ถูกนำเสนอเป็นข่าวรองหน้าแรกมากที่สุดจำนวน 13 ครั้ง และมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมส่วนของการเป็นผู้แจ้งข้อมูลมากที่สุดจำนวน 13 ครั้ง

ด้านการมีส่วนร่วมด้วยการเป็นแหล่งข่าวพบว่า ประชาชนหรือสมาชิกกลุ่มประชาสังคมมีส่วนร่วมในการนำเสนอประเด็นปัญหาที่ถึงขยะมากที่สุด จำนวน 4 ครั้ง ส่วนตัวแทนกลุ่มประชาสังคม มีส่วนร่วมในประเด็นประท้วงการประชุม ADB มากที่สุดจำนวน 4 ครั้ง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็มีส่วนร่วมในประเด็นปัญหาราคาลำไยมากที่สุดซึ่งมีจำนวน 9 ครั้ง เช่นเดียวกับนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในประเด็นปัญหาราคาลำไยและปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินจำนวน 2 ครั้ง เท่ากัน

ส่วนตำแหน่งที่นำเสนอข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์นั้นพบว่า ประเด็นถูกนำเสนอเป็นข่าวใหญ่หน้าแรกมากที่สุดคือ ปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน จำนวน 7 ครั้ง และนำเสนอประเด็นปัญหาราคาลำไยเป็นข่าวรองในหน้าแรกมากที่สุดจะเป็นจำนวน 13 ครั้ง

ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมในประเด็นชาวนั้นพบว่า หนังสือพิมพ์ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในรูปแบบของการเป็นแหล่งข่าวให้สัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยก สนามบินมากที่สุดจำนวน 7 ครั้ง ส่วนประเด็นปัญหาราคาลำไยมีผู้แจ้งข้อมูล มีจำนวน 13 ครั้ง

ประเด็นที่มีแหล่งข่าวทุกกลุ่มมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ประเด็นปัญหาราคาลำไย มีจำนวน 24 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 26.37 ประเด็นที่ถูกนำเสนอเป็นข่าวในทุกตำแหน่งบนหน้าหนังสือพิมพ์มากที่สุดคือ ประเด็นการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินที่มีจำนวน 17 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 22.07 และประเด็นที่ให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในทุกรูปแบบมากที่สุดคือ ประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน จำนวน 17 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 22.07 เช่นกัน

สำหรับการศึกษาความถี่และการนำเสนอในรูปแบบคอลัมน์หรือบทแสดงความคิดเห็นนั้นพบว่า

หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ได้เสนอประเด็นสาธารณะทั้ง 9 ประเด็น รวมทั้งหมด 63 ครั้ง ประเด็นที่ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ ประเด็นการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน จำนวน 25 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 39.68 โดยคอลัมน์ทั้งหมดมีผู้เขียนเป็นประชาชนทั่วไปหรือสมาชิกกลุ่มประชาสังคม จำนวน 58 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 93.55 และประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินมีประชาชนทั่วไปเขียนถึงมากที่สุดคือ 27 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 43.54 สำหรับทัศนคติที่มีต่อประเด็นต่างๆ นั้นพบว่า ผู้เขียนมีทัศนคติในเชิงให้การสนับสนุนให้ดำเนินการแก้ไขปัญหามากที่สุดจำนวน 54 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 78.26

หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ ได้นำเสนอประเด็นสาธารณะทั้ง 9 ประเด็น จำนวนทั้งหมด 52 ครั้ง ประเด็นที่ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ ประเด็นการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน จำนวน 25 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.07 มีผู้เขียนที่เป็นประชาชนทั่วไปหรือสมาชิกของกลุ่มประชาสังคม จำนวน 58 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100 และประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินมีประชาชนทั่วไปเขียนถึงมากที่สุดคือ 32 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 55.17 ส่วนทัศนคติที่มีต่อประเด็นต่างๆ นั้นพบว่า ผู้เขียนมีทัศนคติในเชิงให้การสนับสนุนให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาจำนวน 47 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 90.38

หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ มีความถี่และนำเสนอประเด็นทั้งหมดเป็นบทบรรณาธิการ ทั้งหมด 15 ครั้ง โดยประเด็นปัญหาการค้าลำไย ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีทิศทางในเชิงสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จำนวน 12 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 80.00

หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ ได้นำเสนอประเด็นสาธารณะทั้ง 9 เป็นบทบรรณาธิการ ทั้งหมด 12 ครั้ง โดยประเด็นปัญหาการค้าลำไย ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ 6 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 50.00 และมีทิศทางให้การสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จำนวน 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 75.00

สำหรับการอุทิสเนื้อหาเพื่อนำเสนอประเด็นทั้ง 9 ประเด็น ในรูปแบบของข่าว คอลัมน์หรือ บทแสดงความคิดเห็น และบทบรรณาธิการนั้น พบว่า

หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ได้ที่อุทิสเนื้อหา เพื่อนำเสนอประเด็นทั้งหมดจำนวน 17,778 ตารางนิ้ว โดยนำเสนอเป็นข่าวมากที่สุดคือ 12,468.5 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 70.13 และอุทิสพื้นที่ให้กับประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามทางแยกสนามบินมากที่สุดจำนวน 5,125 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 28.82

นอกจากนี้ไทยนิวส์ ได้อุทิสเนื้อหาเพื่อนำเสนอข่าวให้กับประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินมากที่สุดจำนวน 3,396 ตารางนิ้ว เช่นเดียวกับอุทิสเนื้อหาที่นำเสนอบทความให้กับประเด็นเดียวกันมากที่สุด คือ 1,729 ตารางนิ้ว และอุทิสเนื้อหาสำหรับบทบรรณาธิการให้กับประเด็นปัญหาการค้าลำไยมากที่สุดด้วยเนื้อที่ 185 ตารางนิ้ว

หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ อุทิสเนื้อหาเพื่อนำเสนอประเด็นสาธารณะทั้ง 9 ประเด็น จำนวนทั้งหมด 10,839 ตารางนิ้ว โดยนำเสนอเป็นข่าวมากที่สุดคือ 5,942 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 54.82 และอุทิสเนื้อหาให้กับประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามทางแยกสนามบินมากที่สุดจำนวน 4,028 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 37.16

นอกจากนี้ยังได้อุทิสเนื้อหา เพื่อนำเสนอข่าวให้กับประเด็นปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบินมากที่สุดด้วยจำนวน 1,536 ตารางนิ้ว อุทิสเนื้อหาที่นำเสนอบทความให้กับประเด็นเดียวกันมากที่สุด คือ 2,324 ตารางนิ้ว และอุทิสเนื้อหาสำหรับบทบรรณาธิการให้กับประเด็นปัญหาการค้าลำไย และปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน มากที่สุดจำนวน 168 ตารางนิ้วเท่ากัน

ข. ผลการวิจัยบทบาทหนังสือพิมพ์จากการสำรวจความคิดเห็น

การศึกษบทบาทหนังสือพิมพ์จากการสำรวจความคิดเห็นนี้ มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 83 คน เพศชาย 32 คน คิดเป็นร้อยละ 38.6 เพศหญิง 51 คน คิดเป็นร้อยละ 61.4 ทั้งหมดมีอายุเฉลี่ย 39.8 ปี แยกสังกัดเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน

โดย 4 กลุ่มแรกมีจำนวนกลุ่มละ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3 ส่วนที่กลุ่มที่ 5 คือ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 ส่วนตำแหน่งของกลุ่มตัวอย่างนั้น ร้อยละ 38.6 หรือ 32 คน เป็นผู้นำกลุ่ม ร้อยละ 33.7 หรือ 28 คน เป็นกรรมการบริหารกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 ส่วนอีก 8 อำเภอมีจำนวนอำเภอละ 8 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6

สำหรับการศึกษบทบาทที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 ประเด็น ซึ่งเป็นประเด็นที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญและนำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่องในระดับหนึ่ง

โดยผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาผลกระทบจากเหตุการณ์โรงงานลำไยระเบิดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.95) ใกล้เคียงกับประเด็นปัญหาที่ทิ้งขยะ (ค่าเฉลี่ย 3.92) และประเด็นปัญหาที่หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ ประเด็นพฤติกรรมของพระภิกษุ สีสสังวโร หรือครูบาหล้า (ค่าเฉลี่ย 3.13)

ส่วนการแสดงบทบาทในการเปิดโอกาสให้กับประชาชนมีส่วนร่วมบนหน้าหนังสือพิมพ์นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ให้ออกาสกับตัวแทนขององค์กรหรือกลุ่มประชาชนที่มีชื่อเสียงเท่านั้น ที่จะได้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของชุมชนบนหน้าหนังสือพิมพ์มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.33) และเห็นว่า การให้ออกาสในรูปแบบที่ให้ประชาชนหรือกลุ่มประชาชนสามารถเป็นเจ้าของคอลัมน์ประจำได้นั้นน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.34)

ด้านความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดประชาสังคมนั้น โดยภาพรวมแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจว่า ลักษณะของ

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นตามแนวคิดประชาสังคมนั้น ต้องเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.28) และเห็นว่าลักษณะที่เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีประชาชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ดำเนินกิจการร่วมกันโดยชาวบ้านด้วยกันเองน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.07)

สำหรับบทบาทที่เป็นอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน ของจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้แสดงบทบาทในการนำเสนอประเด็นข่าวตามกระแสหลักของสังคมโดยรวมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.52) และเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นข่าวที่จะนำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.70)

นอกจากนี้ยังศึกษาถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดประชาสังคมที่ควรจะเป็นในอนาคต โดยผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ควรจะให้โอกาสให้เป็นที่แห่งข่าวในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากที่สุด เท่ากับการให้โอกาสกับผู้นำกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ได้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย 3.94) และเห็นว่าการมอบหมายให้ผู้มีอิทธิพลและมีอำนาจในชุมชนเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์นั้นควรเป็นโอกาสที่น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.17)

ผู้วิจัยยังได้กำหนดประเด็นสาธารณะจำนวน 20 ประเด็น เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มประชาสังคมว่า ที่ผ่านมานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านั้นมากน้อยเท่าใด ซึ่งก็พบว่า ที่ผ่านมานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.05) และให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.98)

ในส่วนของอุปสรรคที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ นั้นผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า การที่หนังสือพิมพ์ยังมุ่งที่จะนำเสนอข่าวสารที่เร้าอารมณ์ผู้อ่าน โดยคาดหวังว่าจะทำให้หนังสือพิมพ์จะขายได้ในปริมาณมากๆ นั้น เป็นอุปสรรคที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.96) ส่วนอุปสรรคที่มีผลน้อยที่สุดก็คือ การที่องค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นธุรกิจครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.42)

ส่วนอุปสรรคในส่วนของภาคประชาชน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เบื้องหลังและบทบาทหน้าที่ของกลุ่มประชาสังคมไม่มีความชัดเจน เป็นอุปสรรคที่มีผลต่อการเกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิด

ประชาสังคมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.94) และการที่ผู้นำกลุ่มประชาสังคมขาดน้ำเชื้อถือ เป็นอุปสรรคที่มีผลน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.59)

ค. ผลการวิจัยบทบาทหนังสือพิมพ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ในประเด็นของความเข้าใจในความหมายของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคม (Civic journalism) นั้น ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น แสดงทัศนะโดยรวมที่มองในมิติของการผลิตสาร ซึ่งเข้าใจว่าหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมนั้น เป็นหนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญกับการให้ประชาชนทั้งที่เป็นกลุ่มและปัจเจกบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา

ส่วนผู้นำกลุ่มประชาสังคม มองว่า น่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นที่เป็นสื่อทางเลือก เพื่อได้โอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ดำเนินการด้วยตัวเอง ใช้เป็นเวทีในการเผยแพร่ข่าวสารของตัวเอง และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเป็นสื่อกลางเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา สะท้อนความไม่ยุติธรรมในท้องถิ่นได้ด้วย

ด้านของนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ มองในมิติของวิธีคิดในการทำข่าวแบบใหม่ของหนังสือพิมพ์ ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนด้วยโอกาสทางอำนาจ และได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากปรากฏการณ์ของความไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสของการเป็นแหล่งข่าว

และนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม แสดงทัศนะว่าเป็นมิติของการสื่อสารในแนวนอนภายในระบอบประชาธิปไตยภาคประชาชน ที่มุ่งจะจัดการกับปัญหาด้วยวิธีของประชาชนเอง ซึ่งสวนทางกับวิธีคิดของสื่อกระแสหลัก ที่มีรากฐานจากระบบทุนนิยม หรือเป็นพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เคลื่อนไปตามบริบทต่างๆ ทางสังคม จนเป็นภาวะกดดันกลับมาให้ความสำคัญกับประชาชนที่ด้วยโอกาสมากขึ้น

สำหรับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐอย่างนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ มองในมิติของการทำหน้าที่ 2 ประการคือ หน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสาร หรือให้ความรู้กับประชาชนทั่วไป และหน้าที่ในการประสานงานระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ และระหว่างภาคประชาชนด้วยกันเอง โดยใช้พื้นที่บนหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นเวทีในการประสานงาน

สำหรับบทบาทที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ในแง่ของการเปิดโอกาสให้มีประชาชนมีส่วนร่วมบนหน้าหนังสือพิมพ์นั้น ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น คิดว่า ที่ทำอยู่จะเป็นการให้บริการประชาชน เช่น จดหมายร้องเรียน คำกลอน บทกวี และการเขียนบทแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทำอยู่แล้ว

ด้านของผู้นำกลุ่มประชาสังคม มองว่า การเปิดโอกาสยังไม่กว้างพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ด้อยโอกาสจริงๆ นั้น ไม่เคยเข้าไปอยู่ในกลไกของการสื่อสาร สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ การให้โอกาสประชาชนเพียงส่งข่าว ภาพ เพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเท่านั้น ส่วนการเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือให้ความรู้ ยังกระจุกตัวอยู่กับบุคคลที่ใกล้ชิดกับหนังสือพิมพ์ หรือบุคคลที่หนังสือพิมพ์คิดเองว่าน่าเชื่อถือ

ส่วนนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ เห็นว่ารูปแบบหรือโอกาสของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับหนังสือพิมพ์นั้น มาจากการใช้บรรทัดฐานของหนังสือพิมพ์เอง ทำให้ไม่สะท้อนให้เห็นการตรวจสอบ และขาดความลึกซึ้งในเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่หรือความเดือดร้อนของประชาชน

นักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม กลับมองย้อนไปและชี้ว่า การเปิดโอกาสให้มีมีส่วนร่วมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังสามารถทำได้มากกว่านี้ แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังยึดติดกับวิธีคิดแบบการรวมอำนาจทุกอย่างที่ศูนย์กลาง ซึ่งเป็นรากฐานของพัฒนาการหนังสือพิมพ์ส่วนกลางด้วย ดังนั้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงเสี่ยงไม่พ้นวิธีคิดดังกล่าวด้วย

ด้านนักวิชาการพัฒนาชุมชน มองในมุมของระบบราชการว่า หนังสือพิมพ์ยังต้องมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นส่วนใหญ่เป็นแหล่งข่าวอยู่ รองลงมาก็คือ ผู้นำกลุ่มประชาสังคม และในฐานะหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นองค์กรหนึ่งในชุมชน ก็ควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนองนโยบายของรัฐเช่นกัน

ในประเด็นของการกำหนดประเด็นปัญหาท้องถิ่นนั้น ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มีทัศนคติแสดงให้เห็นนัยยะของการยอมรับว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็เป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดประเด็นที่สามารถขายได้หรือที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ แต่ไม่สามารถนำเสนออย่างต่อเนื่องได้ เพราะจะมีเหตุการณ์ที่คนส่วนใหญ่สนใจเข้ามาอยู่เสมอ

ส่วนผู้นำกลุ่มประชาสังคม เสนออีกมุมมองหนึ่งว่า การกำหนดประเด็นปัญหาท้องถิ่นของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังใช้บรรทัดฐานของหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ที่ให้ความสำคัญกับตำแหน่งอำนาจหน้าที่มาใช้ ซึ่งเชื่อว่าประเด็นเช่นนั้นสามารถขายได้ ในทางปฏิบัตินั้นการได้มาซึ่งประเด็นข่าวที่เกี่ยวกับประชาชนของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น จะมีแหล่งที่มาจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ โดยหนังสือพิมพ์ไม่เคยมาติดต่อกับประชาชนโดยตรง

นักวิชาการที่สนใจในด้านหนังสือพิมพ์ แสดงทัศนะว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมักจะกำหนดประเด็นปัญหาที่จะนำมาเสนอภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้ว และประเด็นปัญหาของประชาชนที่เข้ามาถึงหนังสือพิมพ์ จะต้องผ่านกองบรรณาธิการซึ่งจะทำให้ประเด็นอ่อนลง เมื่อถูกไต่ถามถึงความสำคัญที่จะต้องนำเสนอ สอดรับกับนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม เห็นว่า สื่อเป็นคนที่กำหนดเอง ไม่ได้มาจากบทสรุปของสาธารณะ

สำหรับนักวิชาการพัฒนาชุมชน ยังคงมองว่า ด้วยความใกล้ชิดทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถกำหนดประเด็นที่สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าของปัญหาท้องถิ่นได้ จนขาดความลึกซึ้งในการนำเสนอ

ในส่วนของบทบาทที่ควรจะเป็นของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น ในการเปิดโอกาสให้มีประชาชนมีส่วนร่วมบนหน้าหนังสือพิมพ์ มุมมองของผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เสนอว่า กลุ่มประชาสังคมสามารถเริ่มต้นการมีส่วนร่วมกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้โดย ระดมทุนมาซื้อพื้นที่บนหน้าหนังสือพิมพ์ หรือให้ทำสิ่งพิมพ์ด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์

ด้านของผู้นำกลุ่มประชาสังคม แนะนำเพิ่มเติมว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต้องแสดงความจริงจังและเข้าหาประชาชนก่อน เพื่อจะนำข้อมูลข่าวสารที่ลึกซึ้งแล้วค่อยนำไปเสนอ และควรเพิ่มบทบาทของการเป็นผู้ประสานผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยใช้ความเป็นสถาบันสื่อที่น่าเชื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างพลัง เพื่อเชื่อมการทำงานของกลุ่มต่างๆ ในสังคม สอดรับกับ ทัศนะของนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ที่เห็นว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต้องแสดงบทบาทในเชิงโอบอุ้มและเชิดชูท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถอยู่รอดด้วยความภาคภูมิใจ

เช่นเดียวกับทัศนะของนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคมที่คิดว่า เนื้อหาของสารที่ประชาชนมีส่วนร่วมต้องแรง เมื่อนำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์แล้วมีน้ำหนักมาก จนเกิดการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรือให้มีส่วนร่วมรูปแบบใดก็ได้ แต่ต้องชัดเจนในจุดประสงค์ว่า ให้มีส่วนร่วมในเชิงธุรกิจ หรือมีส่วนร่วมแบบบริการสังคม ด้านของนักวิชาการพัฒนาชุมชน กล่าวเสริมว่า ควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ในการพัฒนาศักยภาพเชิงข่าวให้กับบุคลากรของรัฐที่อยู่ความใกล้ชิดกับประชาชน อยู่แล้ว เช่นเดียวกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีความรู้ที่ลึกซึ้งในบางประเด็นปัญหา

ส่วนประเด็นของการกำหนดประเด็นปัญหาท้องถิ่นนั้น ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมองว่า จากนโยบายการกระจายอำนาจ ส่งเสริมท้องถิ่นของรัฐบาล ทำให้หนังสือพิมพ์ยังมีประเด็นที่น่าสนใจมากมาย และ ผู้นำกลุ่มประชาสังคมได้เสนอต่อไปว่า การกำหนดประเด็นปัญหานั้น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต้องฟังสังคมรอบข้างว่าต้องการอะไร และเน้นประเด็นที่ส่งผลกระทบในระยะยาวกับชุมชน ใช้เวลาในการหาข้อมูลกับทุกแหล่ง และเปลี่ยนทัศนคติในการใช้แหล่งข่าวแบบใหม่ ซึ่งมุ่งไปที่ประชาชน และสถาบันหนังสือพิมพ์เองต้องสร้างกลไกในการพัฒนาความเข้าใจกันระหว่างบทบาทหนังสือพิมพ์กับประชาชน โดยต่างฝ่ายต้องถ่ายทอดและถ่ายทอดวิธีคิดความรู้ ประสบการณ์ให้กันและกัน ควบคู่กับการใช้เวลาในการปรับตัวที่ต้องเป็นไปตามกระแสของบริบทต่างๆ ของสังคม

ด้านของนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ เห็นว่า ควรกำหนดประเด็นก่อนปัญหาจะเกิด โดยการเข้าหาชาวบ้าน เพื่อแสวงหาข้อมูลที่เป็นจริงและรอบด้าน ต่อเนื่อง มีแหล่งข่าวที่หลากหลาย พร้อมกับเสนอทางออกของปัญหาให้ด้วย เช่นเดียวกับทัศนะของนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม มองว่า ถ้าจะมุ่งให้ชาวบ้านสนใจข่าวของท้องถิ่นจริงๆ ก็น่าจะกำหนดประเด็นที่มีขนาดใหญ่และคนส่วนใหญ่สนใจก็ได้ แต่น่าจะให้ประชาชนเขาไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเด็นด้วย

สำหรับอุปสรรคที่มีผลต่อการเกิดขึ้นหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคม สามารถแยกได้เป็น อุปสรรคในส่วนของหนังสือพิมพ์ โดย ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มองว่า อุปสรรคของการปรับตัวนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ งบประมาณที่ต้องใช้ในการให้โอกาสกับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะผูกผันกับพื้นที่โฆษณา, ความรู้ความเข้าใจด้านนิเทศศาสตร์ของนักข่าว, ความเป็นมืออาชีพของความเป็นนักข่าว, ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม และมองว่า พฤติกรรมการซื้อและการอ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของประชาชนนั้น ไม่สามารถนำหลักการตลาดมาใช้ได้เสมอไป ซึ่งน่าจะเป็นการวัดใจกับคนอ่านมากกว่า

ด้านผู้นำกลุ่มประชาสังคม เสนอแนวคิดว่า ต้องดูที่จุดประสงค์การเกิดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่า ทำเพื่อธุรกิจหรือไม่ หากจะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมก็เป็นไปได้ยาก เพราะหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องคำนึงถึงทุนดำเนินกิจการ ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงประโยชน์ต่างตอบแทนที่สูงและแนบแน่น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้ภาคประชาชนเกิดความไม่วางใจ จนมีผลต่อการเข้าถึงหนังสือพิมพ์ของภาคประชาชน รวมไปถึงภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ที่เป็นลบ

ในส่วนของนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง ดังนั้นจึงถูกตรรกะทางการตลาดเข้ามาบังคับ ทำให้ทำอะไรตามใจตนเองไม่ได้มากนัก ที่สำคัญการถ่ายเทระหว่างนักข่าวรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ในองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานข่าว และหากมองในภาพรวมจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของหนังสือพิมพ์ และลูกจ้าง เป็นไปในลักษณะของการทำเพื่อเอาตัวรอด

ไม่ต่างจากทัศนคติของนักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน ที่ว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน เกี่ยวกับการทำตัวเป็นองค์กรทางธุรกิจ ซึ่งแอบแฝงด้วยผลประโยชน์มากมาย จนชาวบ้านไม่ไว้ใจ

นักวิชาการที่สนใจในด้านประชาสังคม ชี้ว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังติดกับทัศนคติคึกคึกดินา และคิดแบบแยกส่วนไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและสาเหตุ รวมถึงความไม่เฉียบคมทางวิชาการทั้งด้านวารสารศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำหรับอุปสรรคในส่วนของภาคประชาชนนั้น ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มองว่าชาวบ้านยังขาดความเข้าใจเรื่องการใช้เสรีภาพเพื่อใช้ในการนำเสนอข่าวสาร รวมถึงความรู้เรื่องการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจให้อยู่รอด และพฤติกรรมธรรมชาติของคนไทยที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมของคนในภาคเหนือที่เฉื่อยชาและรักสบาย

ด้านของผู้นำกลุ่มประชาสังคม ก็เห็นเช่นเดียวกันว่า ภาคประชาชนขาดความพร้อมในหลายด้าน เช่น ความแน่นแฟ้นในการรวมกลุ่ม เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและหนังสือพิมพ์ ผู้นำกลุ่มขาดความเข้าใจในการสังเคราะห์ปัญหาแบบองค์รวม รวมถึงการแสดงบท

บาทหน้าที่แบบต่างคนต่างทำ ชาวบ้านยังอ่านหนังสือพิมพ์น้อยมาก ทำให้ขาดความเข้าใจในภาษาหนังสือพิมพ์ และขาดความเข้าใจในวิธีการเข้าหาสื่อ เป็นต้น

นักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ มองถึงองค์กรทางวิชาชีพว่า องค์กรทางวิชาชีพหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น ไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรได้มาก เพราะคนในองค์กรก็คือ นักข่าวอาชีพ ส่วนเจ้าของบริษัท ห้างร้าน ที่มีศักยภาพพอที่จะให้การสนับสนุนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ ก็มองข้ามบทบาทในการส่งเสริมการอ่านหนังสือพิมพ์ แต่กลับไปมองที่ปริมาณของหนังสือพิมพ์ที่จะเข้าถึงผู้อ่าน และเชื่อว่าชาวบ้านไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันและทุกคน สอดคล้องกับทัศนะของนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม ที่มองว่า ความอ่อนด้อยในศักยภาพทางวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ สถาบันทางวิชาชีพ องค์กรทางธุรกิจ ที่ยังไม่สามารถพัฒนาให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อประชาสังคม

ในประเด็นของการค้นหาแนวทางเพื่อให้เกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมนั้น มีคำแนะนำจาก ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ว่า สถาบันทางวิชาการควรมีบทบาทในการให้ความรู้ในเรื่องประชาสังคม ความรู้เกี่ยวกับข่าว และการบริหารจัดการ ส่วนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและภาคประชาชนต้องร่วมกันหาจุดกึ่งกลาง เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นพื้นที่บนหน้าหนังสือพิมพ์

ผู้นำกลุ่มประชาสังคม เสนอในภาพรวมว่า ต้องร่วมกันของทั้ง 3 ส่วนคือ นักวิชาการ ก็ทำหน้าที่ในการกระตุ้นทางความคิดและความรู้ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็ต้องร่วมกันวิพากษ์กันและกัน และกลุ่มประชาสังคม ปรับวิธีคิดที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งและชัดเจนในนโยบายของตนเอง โดยทั้งหมดต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกัน โดยอิงกรอบของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

เช่นเดียวกับนักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ ที่ให้ทางออกว่า หนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีนโยบายระดับชาติที่ว่าด้วยการกระจายอำนาจทางการเมืองและการคลังที่เป็นรูปธรรม ส่วนในระดับท้องถิ่นต้องทำให้เกิดแบบจำลองที่ฝ่ายประชาชน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาครัฐ สื่อมวลชนท้องถิ่น สื่อทางเลือกอื่นๆ สถาบันทางสังคมในท้องถิ่น ตั้งเป็นคณะกรรมการที่ต่างมุ่งเข้ามาหาวิธีที่จะทำให้เกิดขึ้น โดยทั้งหมดต้องใช้เวลาในการเรียนรู้

สำหรับนักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม เสนอทางออกว่าประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก คือ

1. ยกกระดับให้ภาคประชาชนสามารถคิดแบบองค์รวมให้ได้
2. ปฏิรูปการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับวิชาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3. นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ต้องเรียนรู้ที่จะปรับกิจกรรมของตนมาสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากขึ้น
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาสังคมให้ทั้งภาคประชาชน ธุรกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ
5. ควรมีการกระจายอำนาจทางการคลังของรัฐและบริษัทห้างร้าน ในการที่จะให้หน่วยงานในท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจในการใช้งบประมาณของตนเองได้

นักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน เสนอจากประสบการณ์ที่ทำงานภายใต้นโยบายการพัฒนาชุมชนของรัฐว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นควรใช้บทบาทของสื่อที่ตนเองเป็นอยู่แสดงให้เห็นความบริสุทธิ์ใจและจริงใจ ในบทบาทของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวแก่ชาวบ้าน นอกจากนี้สถานบันการศึกษาควรให้ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์กับชาวบ้านได้ เพราะเมื่อชาวบ้านเข้าใจเรื่องการประชาสัมพันธ์ ก็จะมีแนวคิดในการเลือกใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ถึงแม้ว่าการแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่างๆ จะทำให้เห็นในภาพรวมว่าเป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้ คือ การแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมของหนังสือพิมพ์ที่สะท้อนผ่านเนื้อหาข่าว บทความยังไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นนั้น ยังจำกัดอยู่ที่กลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียงและใกล้ชิดกับหนังสือพิมพ์ และอุปสรรคที่มีผลต่อการแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ก็คือการเป็นองค์กรทางธุรกิจที่แสวงหาผลกำไร

แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียดโดยอิงหลักทฤษฎี หรือแนวคิดแล้วจะทำให้ได้ชัดเจนมากขึ้นว่า การแสดงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เห็นอยู่นั้น มีความ

สมบูรณ์หรือไม่ หรือมีสาเหตุมาอะไร โดยในการอภิปรายผลการวิจัยนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักที่เชื่อมโยงกันดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น จากผลการวิจัยพบว่า โดยรวมแล้ว หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ให้โอกาสกับประชาชนมีส่วนร่วมเพียงการผลิตเนื้อหาเท่านั้น เช่น การเขียนจดหมายร้องทุกข์ ร้องเรียน การเขียนบทแสดงความคิดเห็น ส่งข่าวและภาพประชาสัมพันธ์ เป็นต้น แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่ใช่การมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์แบบ คือ เนื้อหาที่ประชาชนร่วมกันผลิตนั้น ต้องผ่านการปรับแก้จากกระบวนการบรรณาธิการ ซึ่งการปรับแก้ดังกล่าวจะเปลี่ยนไปตามบรรทัดฐานและมุมมองของบุคคลในกองบรรณาธิการ โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมตาม แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) ของกาญจนา แก้วเทพและคณะ (2543) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิต (Production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องอัดรายการ การลงมือ ถ่ายทำ เขียนข่าว เขียนบท เป็นต้น ก่อนจะไปถึงขั้นหลังการผลิต (Post-Production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนหลังการผลิตเสร็จแล้ว เช่น การตัดต่อ การตกแต่ง เพิ่มเติมเทคนิคต่างๆ กระบวนการบรรณาธิการ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิรา สุภาษา (2542) ที่ศึกษาการสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งพบว่า ประชาชนได้เข้าร่วมกระบวนการสร้างสื่อในขั้นตอนก่อนการผลิตมากที่สุด โดยมีบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันของเชียงใหม่ พบว่า ทั้งหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์และเชียงใหม่นิวส์ ได้ให้โอกาสกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นแหล่งข่าวมากที่สุด แต่มีประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งข่าว เพียงร้อยละ 8.15 ส่วนเชียงใหม่นิวส์ มีร้อยละ 10.99 เท่านั้น และผลจากการสำรวจความคิดเห็นยังพบอีกว่า ที่ผ่านมานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน จังหวัดเชียงใหม่ ให้โอกาสมากที่สุดกับตัวแทนของกลุ่มหรือองค์กรที่มีชื่อเสียงเท่านั้น ที่สามารถเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของชุมชนได้ (ค่าเฉลี่ย 3.33) และให้โอกาสกับประชาชนหรือกลุ่มประชาสังคมเป็นเจ้าของคอลัมน์น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.34) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดประชาสังคมที่ยังมีน้อยมาก

นายมนต์ชัย เทศะแพทย์ และ นายมานพ งามเสงี่ยม ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น กล่าวถึงประเด็นการเกี่ยวกับอุปสรรคในการให้โอกาสประชาชนเป็นผู้สื่อข่าวประจำหมู่บ้านหรือชุมชนว่ามีหลายปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณ ความไว้วางใจ และความต่อเนื่อง บางครั้ง การเขียนบทความของประชาชนสร้างความหนักใจให้กับหนังสือพิมพ์พอสมควร ซึ่งต้องตรวจสอบเบื้องต้นหลังของบทความก่อน เพราะอาจจะตกเป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่นได้

นายสุทัศน์ สุทัศน์รักษ์ ประธานกลุ่มหัตถกรรม ให้ความเห็นเสริมว่า เพราะชาวบ้านขาดความรู้เกี่ยวกับการเขียนข่าว การสื่อข่าว ทำให้เป็นข้อจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับหนังสือพิมพ์ได้

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ ผลกระทบจากการให้ประชาชนมามีส่วนร่วมบนหน้าหนังสือพิมพ์จนไปเบียดบังพื้นที่โฆษณาของหนังสือพิมพ์ ซึ่งไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าโฆษณาคือปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์อยู่รอดและหนังสือพิมพ์ก็พร้อมจะทำทุกอย่างได้ เพื่อให้มีโฆษณาลงบนหน้าหนังสือพิมพ์

จากผลการวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในจากทั้งฝ่ายของหนังสือพิมพ์และฝ่ายภาคประชาชน คือ ต่างฝ่ายไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการจ้องจับผิดและยึดมั่นในบรรทัดฐานของตนเอง จนไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ ซึ่งทำให้เกิดเป็นอุปสรรคที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่ง William W. Reeder (อ้างใน ลดาวัลย์ พอใจ 2536) ได้ฝากข้อคิดว่า

การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่เฉพาะแต่ด้านกำลังกายหรือทักษะ กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางจิตใจไม่ใช่เฉพาะด้านการกระทำเท่านั้น ประการที่สอง เมื่อผู้มีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องทั้งด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Group goal) และ ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้ว ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มและต้องการ

ดังนั้นการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมมีส่วนร่วมต้องกระทำเป็นกระบวนการและร่วมมือกันทุกฝ่าย

2. การให้ความสำคัญและการกำหนดประเด็นสาธารณะ

จากผลการวิจัยที่ได้จาก แหล่งข้อมูลต่างๆ ทำให้ได้อย่างชัดเจนว่า การแสดงบทบาทในการให้ความสำคัญและกำหนดประเด็นสาธารณะของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งตามแนวคิดประชาสังคมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้นไม่ปรากฏชัด ทั้งนี้โดยพิจารณาได้จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวัน ทั้ง 2 ฉบับ พบว่า

หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ ให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจทั้งสิ้น เช่น ประเด็นปัญหาราคาลำไย ปัญหาการสร้างสะพานข้ามแยกสนามบิน ประเด็นการบุกรุกพื้นที่ริมน้ำปิง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นปัญหาระดับจังหวัด ส่วนการมีส่วนร่วม นั้น ก็พบว่า ประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมเพียงการเป็นผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเท่านั้น ไม่ได้เป็นผู้ร่วมกำหนดประเด็นข่าว

นอกจากนั้น ผลจากการสำรวจทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำกลุ่มประชาสังคมในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งต่างก็แสดงทัศนคติเกี่ยวกับการให้ความสำคัญและการกำหนดประเด็นสาธารณะของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น มักจะอิงประเด็นข่าวกระแสหลัก หรือเป็นข่าวที่มีองค์ประกอบของข่าว (News elements) ที่น่าสนใจ เช่น ปัญหายาเสพติด (ค่าเฉลี่ย 4.05) หรือภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.90) หรือปัญหาอาชญากรรม (ค่าเฉลี่ย 3.89) เป็นต้น ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าหนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นองค์กรทางธุรกิจเพื่อหวังผลกำไร จึงจำเป็นต้องนำประเด็นที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ

นอกจากนี้ ประเด็นปัญหาดังกล่าวต้องสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อเหตุการณ์นั้นด้วย และที่สำคัญเพื่อจะได้ขายหนังสือพิมพ์ได้จำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องหนังสือพิมพ์ไทยกับการทำหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร ของวิไล ฉัตรกุล ณ อยุธยา (2534) ที่พบความสอดคล้องระหว่างอันดับความสำคัญของหัวข่าวกับการรับรู้ของผู้อ่าน ดังนั้นหนังสือพิมพ์ในฐานะประตูข่าวสาร (Gatekeeper) มักเลือกประเด็นข่าวที่ต้องสนองความต้องการอยากรู้อของผู้รับสาร

“ประเด็นที่คนส่วนใหญ่สนใจและมีเสียงถกเถียงกันระหว่างประชาชนที่หลากหลาย ย่อมมีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสือพิมพ์อย่างแน่นอน แต่ที่ผ่านมานำเสนออย่างไม่ต่อเนื่อง ซึ่งทั้งหมดขึ้นอยู่กับนโยบายของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ และจิตวิญญาณของผู้สื่อข่าว” นายบุญญฤทธิ์ ตุลาพันธ์พงศ์ ผู้ประกอบหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น กล่าวยอมรับ

ขณะที่ รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ นักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ ชี้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการบีบรัดของตรรกะทางการตลาด

ส่วน รศ.ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง นักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือพิมพ์ส่วนกลางกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่า พัฒนาการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้นเป็นไปตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของประเทศ ซึ่งต้องไม่ลืมว่าสังคมไทยเป็นสิ่งผสมผสานทุกอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ฉะนั้นข่าวก็กระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางเช่นเกี่ยวกับอำนาจ เมื่อเป็นหนังสือพิมพ์ของส่วนกลางข่าวหลักๆ ก็เป็นข่าวของส่วนกลาง แล้วก็ไปครอบงำทุกท้องถิ่น ส่วนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นถ้าจะอยู่ได้ก็ต้องเขียนเชียร์ข้าราชการส่วนภูมิภาค หรือตามตำรวจหาข่าวมาลง หรือเขียนข่าวสังคมมาเชียร์ ซึ่งก็พอจะอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้ว่าด้านหนึ่งเชียร์ข้าราชการก็คือมาจากการแต่งตั้งหรือส่วนกลางมีอำนาจคุมท้องถิ่น

คำกล่าวและผลการวิเคราะห์เนื้อหาข้างต้น สัมพันธ์กับผลการวิจัยของ นริศรา บัวขาว (2541) ที่ศึกษาบทบาทของข่าวท้องถิ่น ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้นำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ให้กับรัฐ และมีแหล่งข่าวส่วนใหญ่เป็นบุคคลหรือหน่วยงานในสังกัดของรัฐ

หากพิจารณาแนวความคิดการกำหนดวาระข่าวสารตามแบบจำลองของของ Rogers and Dearing (1988) ที่ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในการกำหนดวาระข่าวสารในสังคมทั้ง 3 กลุ่ม คือ สื่อมวลชน ภาคประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ โดยการกำหนดวาระข่าวสารของทั้ง 3 กลุ่มต่างกระทบผ่านผลกระทบที่ได้รับจากปัญหา ซึ่งกันและกัน

วาระข่าวสารจะถูกกำหนดโดยกลุ่มที่เป็นสื่อมวลชนอาจจะกำหนดวาระข่าวสารโดยใช้ตรรกะทางการตลาด และหน่วยงานภาครัฐใช้นโยบายเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวาระข่าวสารเท่านั้น ส่วนไม่บ่อยนักที่ภาคประชาชนได้กำหนดวาระข่าวสารด้วยผลกระทบที่ได้รับ เนื่องจากวาระ

ข่าวสารใดสมควรจะได้รับการนำเสนอ นั้น ขึ้นอยู่กับบรรณาธิการหรือการประมุของบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ ซึ่งทำหน้าที่เหมือนผู้กั้นกรองข่าวสาร (Gatekeeper) แต่ถ้าวาระชาวนั้นมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ ย่อมเสริมให้วาระดังกล่าวมีความน่าสนใจมากขึ้นและสรุปได้ว่าน่าจะขายได้

หากพิจารณาตามแนวคิดประชาสังคม องค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่ต้องมีบทบาทหน้าที่ของพลเมือง (Civic citizen) และร่วมกับหน่วยอื่นในสังคม ผลักดันปัญหาของชุมชนขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะได้ (Agenda setter) โดยวาระชาวนั้น ต้องเอื้อประโยชน์ให้กับทุกฝ่ายได้อย่างลงตัว ก็ถือว่าวาระชาวนั้นเป็นวาระชาวนาสาธารณะ หรือประเด็นสาธารณะได้อย่างสมบูรณ์

3. การปรับตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคธุรกิจ

จากผลการวิจัยอาจพบว่า มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมขึ้นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพราะมีปัจจัยเหตุที่เป็นอุปสรรคมากมายมาจากหลายส่วน อีกทั้งความไม่พร้อมขององค์กร สถาบัน ในระดับพื้นที่ แต่ถ้าพิจารณาในรายละเอียดแล้ว จะเห็นความเป็นไปได้สูงขึ้น หากต่างฝ่ายต้องกลับไปทบทวนทัศนคติที่มีต่อกัน แล้วถอยไปฝ่ายละครั้งก้าว แล้วกลับมาเพื่อเดินไปพร้อมๆ กัน

ดังเช่นที่ ดร.ชัยวัฒน์ ธิระพันธ์ นักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม ซึ่งเห็นพ้องกับ รศ.ดร. ธเนศวร์ เจริญเมือง ระบุว่า ไม่ว่าจะเป็ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ ต้องไม่ใช่วิธีการมองปรากฏการณ์แบบแยกส่วน ต้องฝึกใช้การมองให้เห็นภาพรวม หรือ conceptualizing ก็จะทำให้เชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้สัมพันธ์กันได้ ซึ่งเชื่อว่าภาคประชาชนมีศักยภาพเพียงพอ ที่ จะได้รับการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมด้วยความมั่นใจ

ส่วนจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็จะพบว่า บรรดาผู้ประกอบการ เข้าใจถึงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งไม่ยากนักที่จะเสนอให้ปรับบทบาทของเพียงเล็กน้อย

เช่นเดียวกับที่ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี (2542) ได้เสนอไว้ว่า สื่อมวลชนต้องแสดงบทบาท ในฐานะสื่อของประชาชนมากขึ้น ได้แก่ การกล้าที่จะเลือกสรรข่าวที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนมา นำเสนอให้มากขึ้น โดยควบคู่ไปกับข่าวกระแสหลักที่ประชาชนสนใจ และการกระตุ้นให้เกิด กระบวนการประชาสังคม เช่น การสร้างความตระหนักในพลังของประชาชนและชุมชน เป็นต้น ซึ่ง ก็คือการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างกระแสประชาสังคม และควรทำหน้าที่ในการเสนอ ข้อวิพากษ์วิจารณ์หรือข้อถกเถียงถึงข้อดี ข้อเสียของกระบวนการประชาสังคม ว่ามีฐานะที่เป็นทาง ออกของสังคมไทยจริงหรือไม่

ผนวกกับข้อเสนอของ ชนิตา ชิตบัณฑิตย์ (2537) ได้นำเสนอบทบาทของสื่อมวลชนที่อง ถิ่นต่อการพัฒนาท้องถิ่นๆ ประการหนึ่งว่า หนังสือพิมพ์ควรบทบาทในการสร้างวัฒนธรรมประชา สังคม คือการสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและภาคประชาสังคม (Civil Society) ในชุม ชนท้องถิ่นอันได้แก่ การรวมกลุ่มของประชาชนเป็นองค์กร ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการสร้างความ ตระหนักถึงความเป็นเมืองมากกว่าการเป็นเพียงราษฎร ซึ่งต้องหวังพึ่งแต่ฝ่ายรัฐเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะเป็นองค์กรทางธุรกิจที่หวังผลกำไร แต่ที่ผ่าน จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์เริ่มมีการปรับตัว โดยให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งก็ทำไม่ได้มาก นัก เพราะตกอยู่ภายใต้กลไกทางการตลาด ในทางแนวคิดแล้วหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสามารถปรับตัว เองได้ โดยให้เกิดการสูญเสียรายได้จากการโฆษณาน้อยที่สุด คือไม่ปรับเปลี่ยนอย่างสุดโต่งหรือ ปฏิเสธข่าวกระแสหลักนั่นเอง

“ก่อนอื่นหนังสือพิมพ์ต้องทำไปโดยไม่ได้หวังยอดขายหรือกำไรสูงสุดเป็นหลัก โดยจะต้อง แบ่งสัดส่วนสมาชิก 50% ฉะนั้นรายได้ประจำเป็นรายปี แล้วมีการถ่วงดุลกับโฆษณาจริงๆ และ ต้องดูแลคนอ่าน โดยการใช้ข้อมูล แหล่งข่าวที่เหมาะสม และต้องแสดงความรับผิดชอบที่มีต่อผู้ให้ โฆษณา เป็นการกำหนดการมีพลังเหนือเนื้อหา ไม่ได้ให้อำนาจอยู่ที่การโฆษณาสูงกว่า ถ้าเบี่ยงมา ว่าสร้างสมดุลและต้องตั้งใจ และต้องทวนแะแสะ ซึ่งอาจจะเติบโตช้า กำไรไม่มาก ประการสำคัญ ทำแล้วมีความสุข” รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ นักวิชาการที่สนใจด้านหนังสือพิมพ์ เสนอทาง ออก

หากพิจารณาจากผลการสำรวจความคิดเห็นผู้นำกลุ่มประชาสังคม ซึ่งพบว่า แม้ว่าผู้ตอบ แบบสอบถามจะมีความเข้าใจถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมในระดับหนึ่ง

แต่ก็คาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเท่านั้น เช่น จะต้องให้โอกาสกับองค์กรของรัฐ เอกชนและประชาชนทั่วไปเป็นหุ้นส่วนเพื่อเป็นเจ้าของ (ค่าเฉลี่ย 3.41) หรือการเข้าร่วมถกเถียง ปัญหาการบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย 3.40) หรือร่วมเป็นผู้คัดเลือกข่าว (ค่าเฉลี่ย 3.39) ซึ่งก็พอสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่อยู่บนฐานของความเป็นจริงเสมอ

รศ.ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง นักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม วิเคราะห์และตั้งข้อสังเกตว่า ภาคประชาชนไม่มีความพร้อม เพราะถูกรวมศูนย์มานานเกินไปร้อยกว่าปีแล้วก็เลยอ่อนแอ นอกจากนี้ระบบการศึกษาไม่ได้ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย แต่ก็มียุทธศาสตร์ที่ตื่นตัวขึ้นมาที่ระดับหนึ่ง เฉพาะระดับที่ตื่นตัวในสิทธิ์ที่พึงมีพึงได้ ด้านขององค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGO ก็ปรับจุดประสงค์เข้ามาทำงานเพื่อชุมชนยากเพราะว่า ถ้าพวกนี้ยังไม่ตื่นตัวในกระบวนการการเรียนรู้ซึ่งต้องเป็นไปตามขั้นตอน ที่น่าสังเกตคือประชาสังคมที่สูญหายชัดเจนที่สุดคือ พวกปัญญาชนมหาศาลมีมากที่สุด เพราะได้เงินเดือนจากการทำงานอยู่แล้ว แล้วที่มาทำเรื่องต่างๆ ไม่ได้เงิน เขาทำของเขาเอง ด้วยจิตสำนึกด้วยเหตุด้วยผลของตัวเอง

“ความจริงชาวบ้านพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่ขาดความรู้เกี่ยวกับประชาสังคม การมีส่วนร่วม การเขียนข่าว ถ่ายภาพ ซึ่งต้องมีคนมาสอนพวกเรา โดยผ่านประชาคมหมู่บ้านก็ได้” นายสุรินทร์ เขียวใจ ผู้นำกลุ่มประชาสังคม กล่าว

จากความไม่พร้อมของภาคประชาชน หนังสือพิมพ์ควรแสดงบทบาทกระตุ้นให้เกิดสำนึก ในปัญหาท้องถิ่นและโครงการต่างๆ และให้การศึกษา ความบันเทิงและแจ้งข่าวสารเป็นหน่วยพลังของชุมชน สร้างความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่น (พีระ จิรโสภณ : 2533) ประกอบกับข้อเสนอของ นางสุชาดา จักรพิสุทธิ์ บรรณารักษ์บริหารสำนักข่าวประชาธรรม ที่ว่า ความพร้อมของภาคประชาชนขึ้นอยู่กับประการแรกคือ การจัดองค์กรมีการจัดตั้งกันเอง แล้วสังเคราะห์ปัญหาของตัวเองได้ ประการที่สองก็ต้องแสวงหาความรู้

ทั้งนี้ องค์กรทางวิชาชีพสื่อท้องถิ่นและสถาบันทางวิชาการ ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น ควรที่จะมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น การเป็นผู้ประสานให้มีการพบปะกันระหว่างหนังสือพิมพ์กับภาคประชาชน เพื่อทำลายกำแพงกันการเข้าถึงซึ่งกันและกัน หรือเชื่อมการสื่อสารระหว่างภาคประชาชนกับธุรกิจเอกชน ในมิติของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

รศ.ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง นักวิชาการที่สนใจด้านประชาสังคม เสนอว่า ความเป็นจริงแล้วนิเทศศาสตร์คือ เครื่องมือในการอธิบายรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ฉะนั้น นิเทศศาสตร์เมื่อไปเรียนแล้วก็ไม่มี ความเข้าใจสังคม พันธุ์ของสถาบันวิชาการและวิชาชีพนั้น นับได้ว่าเป็นแหล่งรวมของนักข่าวอาชีพ นักวิชาการอาชีพ หรือนักวิชาชีพที่ผันตัวมาเป็นนักวิชาการ หรือนักวิชาการที่ลงมาคลุกคลีกับนักวิชาชีพ ซึ่งทั้งหมดต่างก็มีมุมมองที่กว้างขวางและหลากหลาย ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์มหาศาลถ้าสามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นรูปธรรมได้

สอดคล้องกับที่ นางสุชาดา จักรพิสูทธิ์ บรรณานิการสำนักข่าวประชาธรรม ที่ว่า องค์กรทางวิชาชีพกำลังพัฒนาตัวเองด้วยการวิพากษ์ซึ่งกันและกัน โดยการกระทำดังกล่าวจะเป็นกระแสกดดันให้นักวิชาชีพหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องปรับวิถีคิด องค์กรหนังสือพิมพ์ส่วนกลางต้องปรับนโยบาย

อย่างไรก็ตาม การปรับตัวทั้งหมดของทุกฝ่ายต้องมุ่งให้เกิดผลทางจิตวิทยา ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นผลที่สามารถทำให้เกิดพฤติกรรมระยะยาว ซึ่งหมายถึงการร่วมกันขับเคลื่อนแนวคิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคม ให้ดำเนินไปตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ต่อไป

เหมือนกับที่ Rousseau (อ้างใน ลดาวัลย์ พอใจ 2536) ได้ระบุ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางจิตวิทยา (Active participation of Theory) ที่พบว่า เปลี่ยนแปลงทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทำให้เกิดขึ้นได้โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการทำให้สมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเกิดความรู้สึกผูกพันต่อเรื่องนั้น

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ จะทำให้กลุ่มบุคคล กลุ่มชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุนกับการให้ความคิดเห็น การตัดสินใจ และอุทิศพลังงานทุกอย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเอง ซึ่งเป็นเทคนิคที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจหรือการให้แรงเสริม (Reinforcement) อีกด้วย

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่ได้รับการพัฒนามาจากประชาชนระดับรากหญ้านั้น นับว่าเป็นทุนทางสังคม (Social capital) อย่างหนึ่ง ซึ่ง ศ.นพ. ประเวศ วะสี (2541 : 67-68) กล่าวว่า ทุนที่สำคัญกว่าทุนที่เป็นเงินก็คือ ทุนทางสังคม ตัวอย่างเช่น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หรือการรวมตัว

กันในความสัมพันธ์ในแนวราบ ที่ทุกคนเข้ามาร่วมกันทำทุกสิ่ง ที่ไม่ใช่ด้วยอำนาจในทางตั้ง แต่ด้วยความเป็นมนุษย์ ความเป็นเพื่อนกันให้เต็มพื้นที่ทางสังคม หรือที่เรียกว่า ประชาสังคม (Civil society) ซึ่งก็เป็นทางออกของปัญหาได้เช่นกัน

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้ จะศึกษาเพียงบทบาทตามแนวคิดประชาสังคมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันของ จังหวัดเชียงใหม่ (Civic journalism) เท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยอาจไม่สามารถนำไปใช้ได้กับพื้นที่อื่นๆ ได้ แต่ในภาพรวมแล้วจะพบว่า ด้วยหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพียงลำพัง คงไม่สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทตัวเองให้เป็นไปตามแนวคิดประชาสังคมได้ แต่ต้องพึ่งพาและสอดคล้องกับการเชื่อมโยงระหว่างหลายส่วนของสังคม ที่นอกเหนือไปจากภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน นั่นคือ กระบวนการประชาสังคม ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนขนาดใหญ่ ดังแบบจำลองดังนี้

สถาบันทางวิชาการ

การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง
(Communication for social change)

เวทีทัศน์
(Civic action)

แผนภาพที่ 6 แบบจำลองแสดงแนวโน้มการเกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคม

แบบจำลองข้างต้น เป็นการร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการประชาสังคม โดยไม่เพียงจะทำให้มีผลต่อการเกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมเท่านั้น แต่จะเป็นกระบวนการพัฒนาประชาสังคมให้เป็นรูปธรรมและแพร่หลายในทุกส่วนของสังคมด้วย ซึ่งแต่ละส่วนจะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและกัน

กลุ่มสถาบันทางวิชาการ ต้องออกมาเรียนรู้ในพื้นที่จริงหรือ Learning space โดยการลงมาคลุกคลีกับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หรือกลุ่มที่สนใจเรื่องประชาสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวราบ และใช้สถาบันเป็นสถานที่ ในการจัดเวทีเสวนา แลกเปลี่ยนความคิด รวมถึงการสานต่อผลที่ได้จากการประชุมทางวิชาการ เพื่อสร้าง network ของนักวิชาการท้องถิ่น หรือเครือข่ายของสถาบันการศึกษาท้องถิ่น โดยมีผลผลิตเป็นองค์ความรู้ของชุมชนหรือของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ก่อนจะไปเชื่อมโยงกับ เวทีทัศน์ะ หรือ civic action และไปสู่การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communication for social change)

การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communication for social change) เป็นการเน้นศักยภาพของสื่อท้องถิ่น โดยเริ่มที่การค้นหาสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันคือ ความพร้อม ความต้องการของภาคประชาชน ที่จะเข้าไปส่วนร่วมกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หรือความพร้อมที่จะผลิตสื่อของตนเอง เพื่อนำไปเสริมในส่วนที่อ่อนแอ คือ การพึ่งพารายได้หรือผลกำไร เพื่อความอยู่รอดจากโฆษณา โดยคำตอบที่ได้ก็คือจุดกึ่งกลางระหว่างรายได้ที่พอเพียงของหนังสือพิมพ์กับรูปแบบของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่จะได้รับ รวมไปถึงทำให้เกิดทางเลือกของการใช้สื่อเพื่อการสื่อสารตามความพร้อมและเหมาะสมกับชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ โดยบางครั้งอาจไม่จำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนก็ได้ แต่ต้องให้ความเท่าเทียมในการรับรู้และเข้าถึง

เวทีทัศน์ะ (Civic action) เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างในหลายระดับ เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือระดับองค์กร ระดับกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนและแสดงผลที่ได้จากสถาบันทางวิชาการและการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการทดลองปฏิบัติจริง แล้วนำผลที่ได้จากเวทีทัศน์ะนี้ ไปเป็นข้อมูลสำหรับการแลกเปลี่ยนในเชิงวิชาการและปรับปรุงการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงต่อไป

จากแบบจำลองข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 หน่วยในแบบจำลอง จะมีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ซึ่งมีการตอบโต้ (Interactive) แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันไปมา มีทั้งการแลกเปลี่ยนกันเองภายในหน่วยและแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วย โดยใช้กิจกรรมและองค์ความรู้ภายในกรอบบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการประชาสังคมต่อไป ซึ่งภายในกระบวนการก็ได้มีพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมด้วย

ข้อจำกัดการวิจัย

งานวิจัยนี้ถือเป็นงานวิจัยในกรณีเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ดังนั้นผลของการวิจัยอาจไม่สามารถนำไปใช้ได้กับบางพื้นที่ ที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างจากจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบกับขณะนี้แนวคิด Civic journalism ยังไม่ได้รับการศึกษาและนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวาง ดังนั้นอาจทำให้การนิยามแนวคิดประชาสังคมในงานวิจัยแตกต่างกันไป นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลยังอยู่จำกัดในพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอข้างเคียงเท่านั้น ซึ่งไม่กระจายไปยังอำเภอรอบนอกในจังหวัดเชียงใหม่ และยังไม่กระจายไปถึงกลุ่มประชาสังคมที่แท้จริง ซึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่ครอบคลุม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ สามารถขยายผลไปสู่การวิจัยที่จะช่วยขยายองค์ความรู้ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1. การวิจัยเพื่อหาคำนิยามของแนวคิด Civic journalism จากกลุ่มต่างๆ และในบริบทต่างๆ ของสังคมไทย
2. การวิจัยเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพและความพร้อมเพียงพอ ที่จะทำให้เกิดหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดประชาสังคมได้
3. การวิจัยแนวคิดประชาสังคมของสื่อต่างๆ ในเชิงเปรียบเทียบ
4. การวิจัยเชิงกรณีศึกษาบทบาทหนังสือพิมพ์ในกลุ่มประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะต่างๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย